

Висновки: Теоретична, літературно-педагогічна творчість і практична діяльність видатного українського педагога В. Сухомлинського увійшла до історії вітчизняної педагогічної думки помітною сторінкою. Його педагогічні, публіцистичні та літературні праці, учительський та керівний досвід значно вплинули на практичну діяльність директорів шкіл, учителів, збагатили педагогіку України новими положеннями і думками. Аналізуючи педагогічну спадщину, досвід роботи видатного педагога В. Сухомлинського, можна стверджувати, що його погляди, ідеї є актуальними для сучасної української школи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Десятов Т. М. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом : навч. посіб. / Т. М. Десятов, О. М. Коберник, Т. Л. Тевлін, Н. М. Чепурна. – К. : Шкільний світ, 2001. – 209 с.
2. Сухомлинський В. О. Павліська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. – Т. 4. – К. : Радянська школа, 1977. – 638 с.
3. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. – Т. 4. – К. : Радянська школа, 1977. – 638 с.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори у п'яти томах. – Т. 3. – К. : Радянська школа, 1977. – 458 с.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. – Т. 2. – К. : Радянська школа, 1988. – 304 с.

Анотація

Н.И.Мазуренок, М.В.Мазуренок

Проблеми управленческой деятельности руководителя общеобразовательного учебного заведения у творческом наследии В.Сухомлинского

В статье проанализировано творческое наследие известного украинского педагога-гуманиста В.Сухомлинского по вопросам теории и практики управления учебным заведением.

Ключевые слова: В.Сухомлинский, директор школы, управление учебно-воспитательным процессом, гуманизм, человечность, педагогическая культура.

Summary

N.I.Mazurenok, M.V.Mazurenok

The Problems of Management Activity of Manager of General Educational Establishment in V.O.Sukhomlyns'kyi Works

Works of great Ukrainian pedagogue humanist V.O.Sukhomlyns'kyi about theory and practice of educational establishment management are analyzed in the article.

Key words: V.O.Sukhomlyns'kyi, school principal, management of educational process, humanism, humanity, pedagogical culture.

Дата надходження статті:

„1” вересня 2011 р.

УДК 37.035.6

Н.О.МАЙБОРОДА,
здобувач
(смт. Вільшана)

Педагогічні погляди В.О.Сухомлинського на проблему патріотичного виховання дітей сільських навчально-виховних комплексів

Стаття розкриває закономірності та завдання патріотичного виховання дітей в умовах сільського НВК у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського.

Ключові слова: патріотичне виховання, патріотизм, сільський навчально-виховний комплекс.

Постановка проблеми в загальному вигляді... В умовах формування в Україні громадянського суспільства, яке передбачає розбудову Української суверенної, правової, демократичної держави, особливо гостро постає потреба в становленні громадянина як культурно-освіченої, творчої, високодуховної, всебічно розвиненої, гуманістично спрямованої особистості зі своїм сформованим світоглядом, з почуттям патріотизму.

Одним з пріоритетних напрямів сучасної освіти є виховання особистості на засадах загальнолюдських, національних і патріотичних цінностей. Найбільш значущою цінністю громадянського суспільства, важливим фактором розвитку правової, демократичної держави, атрибутом її життєздатності, символом мужності українського народу є патріотизм. У зв'язку з цим виховання патріотизму як духовно-моральної якості української молоді є нагальною потребою держави. Патріотичне виховання особистості розглядається як джерело духовного, політичного і економічного становлення країни, її цілісності і безпеки. Провідним шляхом вирішення означеного завдання є створення ефективної системи патріотичного виховання сучасної молоді людини, спрямованої на формування національної самосвідомості, соціально-політичної, правової,

інформаційної компетентності, виховання таких моральних і патріотичних цінностей як чесність, великодушність, обов'язок, справедливість, відповідальність, мужність, гідність, толерантність, громадська активність, вірність героїчним традиціям минулого, почуття гордості за свою Батьківщину, готовність до ратної праці в ім'я України. Виховні проблеми, пов'язані з утвердженням патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських цінностей, у дітей та молоді, широко висвітлюються в державних документах освіти України: Державній національній програмі „Освіта” (Україна XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, у Законах України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про дошкільну освіту”, Указі Президента України від 27 квітня 1999 р. № 456 (456/99) „Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян”, Національній програмі патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення духовних засад суспільства, Програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні, „Концепції національно-патріотичного виховання молоді”, Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, постанові Кабінету Міністрів України від 28 січня 2009 року № 41 про затвердження Державної цільової соціальної програми „Молодь України” на 2009-2015 роки. Вищезгадані документи ставлять перед українським суспільством завдання виховання у підростаючого покоління любові до Батьківщини, формування якостей майбутнього громадянина-патріота України.

Сучасне життя вимагає від людини критичного ставлення до політичної ситуації в країні, вибору своєї позиції щодо свого місця в суспільстві, відношення до інших народів. Слід зазначити, що всі ці якості людина матиме завдяки підґрунтю, яке заклалося з раннього дитинства в дошкільному навчальному закладі, сім'ї і закріпилося в шкільні роки. Дитинство є важливим періодом формування характеру, поведінки особистості, її ідеалів, переконань, патріотичних цінностей.

Аналіз досліджень і публікацій... Ціннісні підходи до формування нових тенденцій виховання патріотизму у сучасній науці, як значущої цінності суспільства, що інтегрує в своєму змісті соціальні, історичні, духовні, етнічні компоненти, розкрито в працях сучасних українських учених: І.Беха, А. Богущ, Г.Біленької, М.Боришевського, О.Вишневського, В.Гонського, М. Євтуха, В.Кузя, В.Котирло, Д.Пащенко, Ю.Руденка, М. Стельмаховича, Ю.Трофімова, М. Щербаня, О.Чебикіна та інших. В наукових працях вчені розглядають патріотизм, як важливу складову духовно-моральної якості особистості, що характеризує високий, духовний рівень її розвитку. Дійсний патріотизм виступає єдністю духовності, громадянської зрілості і соціальної активності особистості, реалізується в діяльності на благо свого народу і Батьківщини.

Різноманітні складові патріотичного виховання розкрито у сучасних наукових дослідженнях вчених: Т.Гавлітіної, Г.Гуменюк, В. Гонського, М. Качур, В.Каюкова, О. Коркішко, В.Кіндрата, В.Коваль, І. Мартинюка, П.Онищук, В. Поплужного, Ю. Римаренка, О. Сухомлинської та ін.

Різноманітні аспекти організації освітнього процесу в сільських навчально-виховних комплексах розкриваються у сучасних наукових дослідженнях учених В.Г. Кузя (педагогічні основи виховного процесу в комплексі), Н.М. Манжелій (педагогічні умови функціонування сільських навчально-виховних комплексів), І.П. Печенко (соціалізація дітей в умовах сільських навчально-виховних комплексів „Загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад”), В.В. Ферштейна (виховання гармонійної особи в умовах сільського навчально-виховного комплексу) та ін. Дослідження учених переконують, що виховний потенціал села, його соціокультурне середовище є стійким і традиційним для соціальної активності вихованців сільського комплексу, її взаємодії з сільським соціумом, соціального виховання підростаючого покоління. В умовах сільського соціуму у дітей значно раніше формується національна самосвідомість, повага до сімейних традицій, бережне відношення до Батьківщини, до рідного краю, природи та мистецтва.

За визначенням В.Г.Кузя „навчально – виховна робота в комплексі „школа – дитячий садок” базується на таких концептуальних положеннях:

- сучасне гуманне, демократичне суспільство потребує високоосвічених, здорових, готових до праці в ім'я себе, народу, держави, людей ;
- об'єктивною основою формування особистості є родинне виховання, правила, традиції, що діють у родині, в селі (мікросередовище), та соціальне буття, спосіб життя суспільства (макросередовище) ;
- різновікові стосунки, які дають змогу перебувати вихованцям як у позиції об'єктів, так і суб'єктів виховної діяльності;
- в організації педагогічного процесу в комплексі „Школа – дитячий садок” враховуються особливості сільської школи: малокомплектність, контактність та особливості сільського

середовища – відкритий спосіб життя, органічна єдність з природою, більш гуманні (ніж у місті) стосунки між усіма жителями села;

- комплекс стає організатором виховного середовища усіх жителів села;
- сільський комплекс „Школа – дитячий садок” є початковим підрозділом створеної в країні системи неперервної освіти та виховання;

подальше розширення особливостей та функцій комплексу „Школа – дитячий садок” шляхом утворення найновішого закладу в цьому напрямку – „Дитячий садок – школа – родина” [1, с.23-25].

Формулювання цілей статті... Метою даної публікації є розкриття закономірностей та завдань патріотичного виховання підростаючого покоління на основі аналізу педагогічної творчості Василя Олександровича Сухомлинського в умовах сільського навчально-виховного комплексу.

Виклад основного матеріалу... Погляди В.О.Сухомлинського на патріотизм як поняття мають велику цінність для справжніх педагогів та вихователів сучасності, адже недаремно ми користуємось термінами „громадянин”, „громадянин-патріот”, „патріот своєї держави”, які є актуальними в час становлення як національної школи, так і нашої молоді держави. На нас, дорослих (вчителів, вихователів, наставників, викладачів) покладено місію виростити, виховати, виплекати справжню молоду українську еліту – державотворців, демократів, гуманістів, для яких вірність Україні постає невід’ємною ознакою світогляду. Для того, щоб задовольнити найголовнішу соціально-психологічну потребу особистості – потребу в самовизначенні та самоствердженні, ми повинні застосовувати ідеї, думки, погляди, рекомендації, поради В.О.Сухомлинського, творчо їх використовувати, інтерпретувати в сучасних умовах навчально-виховного процесу. Проблему патріотизму В.О. Сухомлинський висвітлював у своїх працях : „Серце віддаю дітям”, „Як виховати справжню людину”, „Народження громадянина”.

У своїй праці „Народження громадянина”

В.О. Сухомлинський обґрунтував і подав структуру духовного світу особистості : розум – почуття – погляди – переконання – воля, суть методологічних підходів до виховання громадянина своєї держави, дієвого патріота практичними прикладами вибудував стратегію виховних впливів на особистість. Кожний навчальний заклад з успіхом має використовувати в своєму навчально-виховному процесі кімнату казки, кімнату думки, в яких вихованці читатимуть книги про відомих людей своєї держави як минулих часів, так і теперішніх, подорожуватимуть в минуле і сучасне Батьківщини. Адже вислів В.О. Сухомлинського, „Сила й ефективність патріотичного виховання визначається тим, наскільки глибоко ідея Батьківщини оволодіває особистістю, наскільки яскраво бачить людина світ і саму себе очима патріота” [3, с.467-468] не втрачає сенсу і в наші дні.

В.О. Сухомлинський сформував закономірності процесу патріотичного виховання :

- глибокі патріотичні почуття і переконання ;
- моральний ідеал ;
- моральна доблесть ;
- патріотичні турботи й тривоги за долю свого народу ;
- патріотична непримиренність;
- патріотична гордість;

та завдання вихователя – „відкрити перед кожним вихованцем усі джерела, якими живиться могутнє почуття любові до Батьківщини. Це і природа рідного краю, слово рідної мови, культ Матері і Батька, Мала Батьківщина, її історичне та героїчне минуле, працелюбність” [6, с.133-135].

Розглянемо трактування цих понять: ”(в пер з грец. Partiotēs – земляк, співвітчизник) – суспільний моральний принцип діяльного ставлення до свого народу, що віддзеркалює національну гордість і любов до вітчизни, громадянську відповідальність за її долю, а також емоційне підпорядкування особистістю свого життя спільним національним інтересам і виявляється в готовності служити Батьківщині, захищати її від ворогів” [2, 633].

В.О.Сухомлинський під патріотизмом розумів сукупність моральних і політичних ідей, моральних почуттів, в основу яких покладено такі загальнолюдські та національні цінності: „любов до рідної землі, народу, Батьківщини та її минулого, любов до матері, батька, старших у сім’ї, любов до рідної мови, шанобливе ставлення до історії та культури українського народу, працелюбність” [1, с.119-120].

В.О.Сухомлинський ввів у педагогічні словники такі терміни як „дух”, „духовність”, „людяність”, „сердечність”, „повага” тощо. Під патріотичним вихованням він розумів сферу духовного життя людини, яка проникає в усе, що робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, що формується.

„Азбука” патріотичного виховання за Сухомлинським проста і доступна для кожного вчителя, вихователя. Бо кожній дитині як індивіду притаманні емоції, почуття і переживання, переконання, характер. В.О.Сухомлинський на практиці перевіряв і довів, що саме колектив, побудований на принципі партнерства й співробітництва, виступає основним інструментом виховання особистості. Також ним був використаний ефект різновіковості. Коли старші учні проявляють себе як наставники для молодших, мають спільні інтереси, здібності, спільну працю, то відбувається ненав'язлива передача знань, умінь, досвіду молодшим школярам. Саме через емоції, відчуття, які виникають у дітей під час спілкування в колективі, засвоєння знань та позашкільній діяльності ми формуємо переконання, поліпшуємо мікроклімат колективу, збагачуємо духовний світ школярів, створюємо умови для підвищення соціальної та життєвої компетенції, полегшуємо адаптацію дітей до школи, спонукаємо до виявлення своєї громадянської позиції.

В умовах сільської місцевості є присутніми ті дні, години, хвилини, коли картини, образи навколишнього світу закарбовуються у свідомості дітей. З цього й починається патріотизм. Ми занурюємо дитину у світ звичайних буденних речей, але відкриваємо їх красу, неповторність, чарівність. Мальовничі краєвиди, родюча земля, теплий клімат – це основні духовні, матеріальні, культурні багатства України. В українців на генетичному рівні закладене сприймання виховного впливу природи, що зумовлене постійним зв'язком з природою, особливо в сільській місцевості. Коли вихованці бачать і відчують, то природно для них буде висловити побачене словами. Завдання вихователя на цьому етапі – „відкрити поетичну грань слова, щоб слово стало очима, які бачать красу” [6, с.136]. Зв'язок з природою дає можливість дитині легко сприймати і засвоювати поняття, слова, речення, розвивати зв'язне мовлення, уяву, логічне мислення, порівняння предметів і явищ, зв'язків і наслідків.

У бесіді „Про деякі питання морального виховання” класик педагогічної думки розкриває перед нами практичну значущість понять „патріотичні почуття і переконання”. Щоб виховати морально стійку особистість, треба виховувати в дітях” почуття обов'язку людини перед людиною, перед суспільством, перед Батьківщиною. Обов'язок батька і матері перед дітьми, обов'язок дітей перед батьками. Обов'язок особи перед колективом, обов'язок перед вищими моральними принципами” [5, с.527-528].

Розмірковуючи над тим, що таке „моральний ідеал” Сухомлинський вбачає в ньому гармонійну єдність переконань і життєвої практики. Задля того, щоб виховувати Людину, ми повинні керуватися складеною програмою, планом наших дій, спільних зусиль вчителів, батьків, громадськості, яка в процесі виховання підростаючого покоління змінюється та удосконалюється. „Дуже важливий момент у здійсненні виховної програми – єдність того, що вкладається в людську душу, і того, в чому людина себе виражає, утверджує, виявляє” [5, с.532].

В.О. Сухомлинський наголошував, що патріотичні ідеї перетворюються в стійкі духовні утворення (погляди, переконання, ідеали) за умови, коли дитина виступає в ролі дослідника, шукає і знаходить їх сама в певній системі знань, відомостях, образах, національних звичаях, традиціях, обрядах.

На особливу увагу з погляду всіх видатних педагогів, яка здійснює вагомий вплив на дитину, заслуговує родинне виховання. Сім'я за визначенням В.О.Сухомлинського має різнопланові людські відносини: моральні, господарські, психологічні, духовні, естетичні, виховні. Педагоги і батьки є володарями унікального інструменту – дитячої душі, вразливої, тонкої, неповторної. Тому їм потрібно бути мудрими і обачними. Важливим у сімейному вихованні є те, що воно повинне бути способом життя, а не штучно проведеними „заходами”. У родині дитина повинна радіти життю, виростати в щирості, любові, повазі як до себе, так і до старшого покоління, піклуватися про найменших, бути милосердною. Створена батьками аура духовності, простого сімейного щастя передається дітьми наступним поколінням. Діти сільської місцевості мають більші можливості засвоїти, ввібрати в себе та продовжувати народні звичаї, традиції, обряди, бути духовно більш досконалими у порівнянні з іншими. Логічним звершенням започаткованої В.О.Сухомлинським „батьківської педагогіки” стане за визначенням В.Г.Кузя „подальше розширення комплексу „Школа – дитячий садок” і утворення найновішого закладу в цьому напрямку – комплексу „Дитячий садок – школа – родина” [3, с.25].

Чи не найважливішим чинником патріотичного виховання є виховання дітей на бойових і героїчних традиціях нашого українського народу. Хоча епоха соціалізму мала інші ідеали, вподобання, проте, на нашу думку, треба брати і не забувати найкраще з минулого і нести його в майбутнє. Український народ має своїх героїв, звитяжців, чиї подвиги гідні наслідування молодим поколінням. Тому то і об'єднані зусилля школи, сім'ї, громадськості, самих вихованців по постійній роботі шкільних Музеїв бойової слави, піклуванню про ветеранів Великої Вітчизняної війни, співпраці з воїнам-афганцями, проведенні пошукової роботи дадуть добрий врожай на ниві

патріотичного виховання підростаючого покоління. У дітей, вихованих в душі таких героїчних традицій, знаючих історичне минуле свого народу, люблячих свою „малу” і „велику” Батьківщину проявиться патріотична непримиренність до неправди, зла і патріотична гордість за свій народ, націю, Україну.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, взявши до уваги досвід видатного українського педагога-новатора Василя Олександровича Сухомлинського, справжнього громадянина нашої держави, можна упевнитись в тому, що тема виховання патріотичних почуттів у дітей не втрачає актуальності в наш час. Для кожного вчителя педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського є невичерпною скарбницею пізнання, дослідження таких сучасних і незмінних для людства істин. Такі знання допоможуть виростити цілісно сформованих особистостей, духовно багатих, цивілізованих людей, які повинні мати на меті вибудувати високоморальне досконале, гуманістично спрямоване суспільство. Перспективи подальших досліджень, на наш погляд, пов'язані з удосконаленням новітніх педагогічних технологій, сучасних методів впливу на особистість, створення концепцій патріотичного виховання підростаючого покоління.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. „Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: виховання громадянина”. – Слов'янськ : СДПУ, 2007. – 223 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Науково-практичні засади організації освітнього простору в НВК „Школа – дошкільний навчальний заклад” / гол. ред. В. Г. Кузь. – К. : Міленіум, 2005. – 148 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 3 : Народження громадянина. – 669 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 4 : Розмова з молодим директором. – 637 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 1 : Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. – 653 с.

Анотація

Н.А.Майборода

Педагогические взгляды В.О.Сухомлинского на проблему патриотического воспитания детей в сельских учебно-воспитательных комплексах

Статья раскрывает закономерности и задания патриотического воспитания детей в условиях сельского УВК в педагогическом наследии В.О.Сухомлинского.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, патриотизм, сельский учебно-воспитательный комплекс.

Summary

N.O.Mayboroda

Pedagogical views of V.O.Sukhomlyns'kyi at the problem of the patriotic education of children for the country teaching complexes

The article discovers regularity and assignments of patriotic education children in the conditions of the rural (country) teaching educational complex of the pedagogical inheritance of V.O.Sukhomlyns'kyi.

Key words: patriotical education, patriotism, rural(country), teaching education.

Дата надходження статті:

„19” серпня 2011 р.

УДК 372+37(477)(09)

М.М.МАРУСИНЕЦЬ,

*кандидат психологічних наук, доцент, докторант
(м.Івано-Франківськ)*

Організація навчальної взаємодії у контексті ідей В.О.Сухомлинського

*„Навчання – це не механічна передача знань.
Це надзвичайно складні людські взаємини!”*

В.О.Сухомлинський

У статті розгорнено ідеї В.Сухомлинського про роль і місце суб'єкт-суб'єктних, суб'єкт-об'єктних взаємин в організації навчальної взаємодії.

Ключові слова: взаємодія, навчальна взаємодія, рефлексія, вчитель.

Серед глобальних питань сучасної педагогіки проблема навчальної взаємодії займає особливе місце. У більшості психолого-педагогічних досліджень взаємини розглядаються як діади „учень-вчитель”, „учитель-учитель”, „учень-учень”. У навчальній взаємодії позиція вчителя, його професійні якості, в цілому його особистість виступають найважливішим інструментом впливу.